

Aan: Burgemeester en Wethouders van de gemeente Eemsmond
p/a Werkorganisatie DEAL-gemeenten
mevrouw Poot-Keijzer

Contactpersoon

drs. Mieke van Bers
T 033 421 74 25
F 033 421 77 99
m.van.bers
@cultureelerfgoed.nl

Datum

Onze referentie

Awt 2018 95

CC

H. Los, T. Hermans, gemeente
Eemsmond (B. Moes),
monumentencommissie
Groningen (H. Waterbolck)

memo

385392_Usquert_Raadhuisstraat 3_advies

Vooroverleg

Het vooroverleg biedt de mogelijkheid om kernkwaliteiten, uitgangspunten en aandachtspunten te delen met de opdrachtgever, ontwerper(s), onderzoeker(s), adviseurs en overheden. Deze memo is bedoeld om meer inzicht te geven in de wijze waarop de kernkwaliteiten van het rijksmonument herkenbaar en tastbaar kunnen blijven en de cultuurhistorische waarde als inspiratiebron kan worden gebruikt voor de opgave. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed wil hiermee een positieve bijdrage leveren aan het in stand houden van het erfgoed en het creëren van nieuwe kwaliteit.

Adviesverzoek

Werkorganisatie DEAL-gemeenten heeft namens de gemeente Eemsmond gevraagd om een advies in verband met een bezwaar van de eigenaar op het genomen besluit Omgevingsvergunning van de gemeente. Het besluit heeft betrekking op rijksmonument 385392.

Naar aanleiding van het bezwaar heeft op verzoek van de rechter overleg plaatsgevonden. Dit overleg heeft plaats gevonden tijdens de vergaderingen van de monumentencommissie voor de provincie Groningen op respectievelijk 28 maart en 25 april van dit jaar. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed schuift als toehoorder aan bij dit overleg. Aansluitend heeft op 30 mei 2018 een kennisuitwisseling plaatsgevonden tussen de Vereniging Hendrick de Keijzer en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed over de technische eigenschappen en (on)mogelijkheden van een nieuwe magnesienvloer.

De aanvraag is bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed geregistreerd onder nummer awt 2018 95. De aangeleverde stukken betreffen:

- tekeningen 20180112 LK details vloeropbouw afdekken asbest;
- notitie m.b.t. het afdekken van de asbesthoudende Dermalis-vloeren in "Het voormalige Raadhuis te Usquert" (6-12-2017) opgesteld door Vereniging Hendrick de Keijzer;
- notitie m.b.t. het vervangen van de historische asbesthoudende Dermalis-vloer in "Het voormalige Raadhuis te Usquert" (24-4-2018) opgesteld door Vereniging Hendrick de Keijzer;
- 20180424 stukkenlijst Usquert 2^e notitie

Advies

Rekening houdend met het veilig gebruiken van het rijksmonument in verband met asbest en het gegeven dat een *kopie* van de bestaande magnesienvloer zonder asbesttoeslag technisch niet tot de mogelijkheden behoort adviseer ik

positief over het voorstel van de Vereniging Hendrick de Keijzer om de bestaande vloer te *imiteren* door een moderne gietvloer (Barefoot concrete) waarvan de kleur en de oppervlaktestructuur overeenkomt met die van de oorspronkelijke Dermas-vloeren.

Onze referentie

Awt 2018 95

Aanbevelingen

- een nieuw gelegde magnesietvloer wordt gebruikt als referentie om de kleur en de oppervlaktestructuur van de moderne gietvloer te toetsen;
- de asbestsanering zorgvuldig is voorbereid en vastgelegd door de saneerder en de eigenaar;
- overeenstemming is over de wijze van bescherming van de historische binnenruimten tijdens de sanering tegen schade en vervuiling en deze is vastgelegd;
- de saneerder is geïnformeerd over de monumentaliteit en de waarde van de historische binnenruimten;
- afspraken zijn gemaakt over de wijze van saneren en het nemen van de monsters, bedoeld voor archivering, documentatie, tentoonstelling en toekomstig onderzoek;
- de ingezette kennisuitwisseling tussen Vereniging Hendrick de Keijzer en de RCE voort en in te zetten om te komen tot een kwalitatieve hoogwaardige oplossing.

Opgave

Het voorliggende voornemen betreft een asbestsanering vanuit het kader van veiligheid en toekomstig gebruik van het rijksmonument.

De werkzaamheden hebben onder meer betrekking op:

- het verwijderen/ saneren van de bestaande magnesietvloeren met asbesttoeslag met een hoge cultuurhistorische waarde;
- het vernieuwen/ verbeteren van de bestaande vloer door een nieuwe gietvloer (Barefoot concrete).

De cultuurhistorische waarde van het rijksmonument

Ter ondersteuning van het voorgenomen plan is geen cultuurhistorisch onderzoek overeenkomstig de richtlijnen aangeleverd. Wel is historisch onderzoek verricht waarvan de resultaten zijn opgenomen in de aangeleverde notitie, *Notitie m.b.t. het vervangen van de historische asbesthoudende Dermas-vloer in "Het voormalige Raadhuis te Usquert"* opgesteld door ir. A. Adolph en ing. D. de Vries van de Vereniging Hendrick de Keijzer ((24-04-2018). Deze informatie is gehanteerd als uitgangspunt voor het voorstel voor de nieuwe vloer.

Uit de notitie blijkt dat:

- 1) De vloereigenschappen van de bestaande DERMAS vloer bestaan uit:
  - een betonnen ondervloer;
  - een verloop van de vloer tussen 10 en 20mm;
  - samenstelling: houtgraniet, chloormagnesium en gebrande magnesiet met een weinig mineraal gesteente en gekleurd ijzeraardverf (Engels rood en ijzeroxidegeel);
  - een toevoeging met Asphalt-Emulsie om de vloer water- en zuurbestendig te maken.
- 2) Uit de vloereigenschappen zijn de uitgangspunten afgeleid voor de nieuwe vloer:
  - alle vloeren gelijkvloers (tekst bestek Berlage);

- gelijk (kopie) of vergelijkbaar (imitatie) materiaal (houtgranietvloer);
- gelijke (kopie) kleurstelling (commissiekamer zalmroze; veldwachterskamer en wachtkamer lichtgeel) en gelijk (kopie) ontwerp (zwarte bies 20 cm);
- gelijke (kopie) detaillering (werktekeningen detail vloeren Berlage; raadzaal/ commissiekamer lambriserings op vloer; veldwachterskamer/ spreekkamer holle plint);
- gelijke (kopie) uitstraling poreus en naadloos (archieffoto's);
- ruimte voor nieuwe vloer 8-25mm (opmeting huidige toestand).

Onze referentie

Awt 2018 95

3) Aanvullende randvoorwaarden vanuit het huidig en toekomstig gebruik:

- geen scheurvorming;
- waterbestendig.

Motivering

De behandeling van deze casus door de Rechtbank vat ik op als een reden om naast het nog steeds onomstreden monumentale belang van de vloer nadrukkelijker het gebruik mee te nemen in mijn advies. Hoewel het handhaven van een vloer met hecht gebonden (geel) asbest binnen de wet- en regelgeving mogelijk is, is het handhaven van de huidige situatie niet zonder risico en moeilijk beheersbaar, zeker in geval van verhuur. Uit het overleg met de monumentencommissie in Groningen op 28 maart heb ik geconstateerd dat het gebruik om die reden expliciet vraagt om een ingreep vanuit veiligheid. Het is uiteindelijk aan u om de noodzaak voor deze ingreep te wegen. Mijn advies gaat uit van deze noodzaak waarbij het handhaven van de bestaande situatie, gezien de omstandigheden, geen realistische optie is.

Uitgaande van deze noodzaak heb ik, op basis van de aangeleverde detailtekeningen, geconcludeerd dat het toevoegen van een nieuwe afdekking leidt tot een aanzienlijke verstoring van het beeld. Deze toevoeging gaat, evenals als bij het verwijderen van de oorspronkelijke vloer, ten koste van de cultuurhistorische waarde van het rijksmonument. In geval van een toegevoegde vloer gaat het om het verlies van de gaafheid van het beeld en de beleving van de historische binnenruimten. In geval van het verwijderen van de vloer gaat het om onomkeerbaar verlies van historisch materiaal.

Uitgaande van de noodzaak van een ingreep vanuit veiligheid hecht ik in dit geval meer waarde aan de gaafheid van de historische binnenruimten dan aan de zeldzaamheid van het historische materiaal. Hoewel authenticiteit in iedere afweging een grote rol speelt, is de aanwezigheid van asbest in het product van de gietvloer geen bewuste keuze geweest van de architect die heeft geleid tot een bepaalde bijdrage aan het ontwerp. Het was een nieuw product dat voorhanden was en omwille van de technische eigenschappen en de uitstraling is toegepast. Daarmee kan ik mij vinden in het voorstel van de Vereniging Hendrick de Keijzer om te kiezen voor het *vernieuwen* van de bestaande vloer.

De cultuurhistorische waarde van de asbest in de vloer is een vroeg voorbeeld van de toepassing van een dergelijk product waarvan (nog) weinig vergelijkbare voorbeelden in Nederland bekend zijn. Het verlies van het innovatieve karakter van deze vloer is daarmee te verkleinen door voorafgaand aan het verwijderen van de vloer, een stuk vloer luchtdicht te laten conserveren en documenteren door de asbestsaneerder. Met de Vereniging Hendrick de Keijzer is overeengekomen een tweetal monsters 20x40cm zwarte bies met zalmroze en lichtgeel en een monster van de plint te conserveren als documentatie voor toekomstig onderzoek of tentoonstelling.

De keuze van de architect Berlage voor een houtgraniet (cement)vloer daarentegen was wel een bewuste keuze die ook nu nog een rol speelt in de verschijningsvorm van de verschillende binnenruimten. Voor het behoud van de cultuurhistorische waarde van de historische binnenruimten gaat om die reden in eerste instantie de voorkeur uit naar een *kopie* van de oude vloer, maar dan zonder asbest. Aangezien deze optie niet was opgenomen in de notitie heeft aanvullend op de vergadering van 25 april 2018 een kennistuitwisseling plaatsgevonden tussen de Vereniging Hendrick de Keijzer en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Hieruit is naar voren gekomen dat een kopie technisch niet tot de mogelijkheden behoort. Uit navraag is gebleken dat de bestaande bedrijven geen magnesietvloer willen leggen op een betonnen ondervloer met een dikte minder dan 20mm. Dit kan de reden zijn dat de huidige vloer met een dikte tussen de 8 en 25mm scheurvorming laat zien.

Onze referentie

Awt 2018 95

Daarmee is de voorgestelde *imitatie* van de bestaande vloer, een cementgietvloer Barefoot Concrete een goed alternatief waarvan de kleur en de oppervlaktestructuur overeenkomen met de uitstraling van een Dermas vloer. Uit de kennisuitwisseling is naar voren gekomen dat hiervoor het beste gebruik kan worden gemaakt van een nieuwe magnesietvloer (Amersfoort) als referentie aangezien de bestaande vloeren in het raadhuis niet meer de oorspronkelijke uitstraling hebben als gevolg van de latere toevoegingen. Op basis van vloermonsters voor een nieuwe cementgietvloer is het voornemen de kleur en structuur te toetsen aan een nieuw gelegde magnesietvloer in een pand in Amersfoort. Hieruit zal tevens blijken of de gewenste transparante afwerklaag is in te passen binnen deze uitstraling.

Vragen

Mocht u nog vragen hebben over de inhoud van dit advies, dan kunt u contact opnemen met de contactpersoon die in het briefhoofd vermeld staat. Graag blijf ik op de hoogte van eventuele verdere ontwikkelingen.

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,
Mw. drs. Mieke van Bers
Adviseur architectuurhistorie provincie Groningen, Drenthe